

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

O POSJETI ŠPIONICI I ŽEKANIŽIMA SELIMA IZMEĐU SREBRENICA I GRAĐANICE

Thomas J. Butler

Za vrijeme mojih lutanja i obilazaka prekrasnih brda i dolina sjeveroistočne Bosne, u prostoru ograničenom rijekama Spreča, Bosna i Tinja, primijetio sam, kako prijeašnji periodi bosanske kulture žive još uvijek u toponimima ovih krajeva i pojedinih lokaliteta. ¹

Na primjer, u nazivu "Panžurište", jednog sela koje ima nevjerovatan planinski pogled, možemo govoriti o vremenu srednjeg vijeka, kada su grčki trgovci prolazili ovim putem i ostavili tu grčko ime za "Pazar". Pored istog, prastarog puta je blizu brdo koje se zove "Monj", a koje nas upućuje na vrijeme prvog i drugog vijeka naše ere, kada su rimljani vladali i trgovali u ovoj zemlji. Jer, rimljani su za brdo govorili "Mons".

Takođe, prisustvo brojnih lokaliteta širom Bosne, sada opustjelih, sa imenom "Klisa", govore da tu gdje se sada ne nalazi ništa, je bila u srednjem vijeku ranokršćanska crkva (ecclesia).

O Špionici

Nedavno, kada smo Djedovi i ja bili na malom "safariju" do jedne sada napuštene kuće, u starome bosansko-otomanskome stilu, blizu Srebrenica, upitao sam kako se ovo mjesto naziva. ²

"Špionica", odgovorio je profesor s jednim osmijehom na licu, kad je poeo da objašnjava kako mjesni ljudi nastoje da tumače ime sa prižama o nekim "špiunima" koji su koristili ovo mjesto za nekakvu špijunažu u davna vremena. Tu sam ga odlučno prekinuo, mogu da kažem, gordo. "To nema nikave veze sa špiunima", rekoh... Ova je riječ od staro-indoevropskog korijena "spil" u značenju "pežina". Ima li tu blizu kakva pežina?

Tu nas je jedan od nekadašnjih Djedovičevih studenata vlasnik jedne šestine posjeda na kojem je stara kuća, prekinuo riježima, "ima jedna velika pežina u blizini."

Nisam mogao da savladam jedan osmijeh trijumfa. Produžio sam svoju analizu riježi Špionica. To je od opže-slavenske riježi "spilnica", koja je kasnije izgubila polu-vokal i postala "spilnica", a kada je, u štokavskom dijalektu, "i" u finalnom položaju prešlo u "o", onda je "spilnica" postala "spionica".

Da je ovaj "spil" iz indo-evropskog jezika možemo potvrditi i žinjenicom da postoji njemačka forma "speelunking", i da ima i grčkih riježi sa sličnim formama i značenjima.

O Žekanižima

Žekaniži su jako pitomo selo, ne više od 20 minuta vožnje od Građanice. Žekaniži su također i postojbina porodice Djedovič, što može da objašnjava zašto moj prijatelj me je nekoliko puta dovodio u ovaj lijepi kraj. Put do Žekaniža krivuda kroz kultivirane dijelove i postepeno se penje u

brda. Ponekad, Djedovi? zastane na nekom od brežuljaka sa nevjerovatno lijepim vidikom, da bi mi pokazao kako su srpski seljani iz sela u daljini pokušali da protjeraju bošnjake sa svoje zemlje. Još poslije pet godina boravka u Bosni, meni ostane nemogu?e razumjeti kako takva ljepota je mogla biti scena krvoproli?a i svirepih napada od strane susjeda koji su se do skora nazivali "prijatelji".

Ušli smo u selo ?ekani?i po uskom krivudavom sokaku, mimo novih ku?a, i starih, sa ostarjelim ogradama i ambarima. Zatim smo došli do lokalne džamije. Do džamije je bila jedna mala ku?ica koja se zove "turbe". Poslali smo mjesnog dje?aka da na?e muteveliju. Dje?ak se vratio uskoro sa jednim visokim, mršavim i skromno odjevenim ?ovjekom.

Mutevelija nam je ubrzo otvorio vrata ovog turbeta. Zadivio sam se kad sam vidio dva mezara unutra, jedan sa tipi?nim zelenim platnom prostrtim poklonima odje?e i novaca, a drugi bez ikakvog pokriva?a, ali zato, lijepo napravljen, kao da ovdje tako?er leži važna li?nost. Djedovi? je, po njegovoj ve? ure?enoj formuli, zamolio muteveliju da objasni istoriju ova dva mezara u zajedni?kom turbetu. Mutevelija je staloženo pri?ao kako se tu nalaze mezarevi Šeh Dede i njegovor prijatelja i pobratima, hriš?anina, ?ije se ime zaboravilo u dalekoj prošlosti. Ispri?ao nam je jednu od nekoliko legendi koje su vezane za ovo staro turbe i Šeh Dedu iz ?ekani?a.

Kada je Šeh Dedo osjetio da ?e uskoro umrijeti, poslao je poruku svom prijatelju, a pobratim – hriš?anin uzjahao je odmah na konja i jezdio dan i no? samo da bi stigao na vrijeme da vidi svog prijatelja dok je još živ. Zakasnio je. Šeh Dede je ve? bio umro i bila je njegova dženaza. Kada su se prisutni okrenuli ka lijevom meleku, hriš?anin je bio živ, a kada su se okrenuli ka desnom ljudi su primijetili da je ležao mrtav na zemlji. Tako su zakopali oba zajedno, Šeh Dedu iz ?ekani?a i njegovog pobratima hriš?ana.

U ovome starom i kulturnom tradicijom bogatom selu postoje mnoge legende o Šeh Dede. Kažu da je bio "evlija",odnosno "dobri". Takvi ljudi imaju sposobnost biti istovremeno na dva sasvim razli?ita mjesta. Tako, po jednoj legendi, kada je Šeh Dedo kosio travu na svojoj zemlji u ?ekani?ima, u isti trenutak je u?estvovao, po pri?ama tuma?a, u ?uvenoj bici pod Banja Lukom, a koja se dogodila 1737 godine.

?ekani?i o?igledno imaju vrlo staru kulturu i tradiciju, koja se ogleda ne samo u mnogim pri?ama o: Šeh Dedi, njegovom pobratimu hriš?aninu, turbetu i dva mezara, ?ovjeku koji je bio ohol i pao je sa munare kada ju je završio, ve? i u mnogim toponimima koji ukazuju na religije (predkrš?anske i hereti?ko-bogumilske). Takav je primjer toponim "Kapak", pored starog groblja u ?ekani?ima a koji je vrlo ?est u ovom dijelu Bosne i predstavlja ?uvanje tradicije prastarog kulturnog mjesta. Sam naziv ?ekani?i, tako?er, može da se poveže sa srednjovjekovnim prezimenom ?ekanovi?. Bosanska srednjovjekovna feudalna familija po imenu ?ekanovi?, se pojavljuje u starim poveljama bosanskim države. A prema op?em predanju u ?ekani?ima i okolini, familija Djedovi? su najstarija porodica u ovom naselju a vezana je i za poznatog Šeh Dedu.

Od ?asopisa, *Biljeg Srebrenika*, Broj 4

Napomena: Thomas Butler je doktorirao na oblasti južnoslavenskih jezika i pedesetak godina je obilazio i istraživao lingvistiku, književnu historiju i narodnu usmenu tradiciju južnoslovenskih zemalja na Balkanu. Kao umirovljeni profesor ameri?kog univerziteta Harvard, redovno je posje?ivao i obilazio prostore sjeveroisto?ne Bosne, naro?ito Gra?anice i Srebrenika. S tugom objavljujemo da je preminuo u januaru 2014.

Notes

1. Svoje obilaske podru?ja oko Gra?anice, Srebrenika, pa i šire, sprovodio sam sa prof. Rusmirom Djedovi?em, dobrim poznavaoem prošlosti navedenih krajeva. ?
2. Radi se o nekadašnjoj ku?i Begefendi?a, ogranka Gradaš?evi?a, a sada Suljagi?a. ?

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.